

Alþingi
Erindi nr. P 126/1060
komudagur 17.1.2001

Örn Erlendsson,
Árbæjarsafni.

17. janúar 2001

Menntamálanefnd.

Stutt samantekt um fund í Félagi íslenskra safnmanna 5. janúar 2001 í
Norræna húsinu

Á dagskrá fundarins voru umræður um frumvörp til þjóðminjalaga, safnalaga,
húsafriðunarлага og laga um flutning menningarverðmæta. Fundurinn var
haldinn í beinu framhaldi af kynningarfundum Þjóðminjasafnsins um sama efni.

Á fundinum kom fram mikil gagnrýni á frumvörpin og tel ég rétt að gera,
í stikkorðaðformi, grein fyrir þeim skoðunum sem mér fannst koma fram í
umræðunni.

Þjóðminjalögin

Það vantar grundvallarmarkmið laganna.

Í grundvallaratriðum er frumvarpið um þjóðminjalög afturhvarf til laganna
frá 1907, þar sem þjóðminjavörður er gerður einvaldur.

Með lögnum er horfið frá valddreifingu en embættismannavald aukið á ný.
Slíkt samrýmist ekki nútíma stjórnunarháttum.

Óeðlilega oft og víða er fjallað um leyfisveitingar til fornleifarannsókna.

Óeðlilega mikil áhersla lögð er á fornleifafræði í verkefnum og menntun
þjóðminjavarðar.

Lögin bjóða heim hættu á hagsmunaárekstrum, þar sem þjóðminjavörður á að
veita leyfi til fornleifarannsókna og úthluta jafnframt fjármunum vegna
þeirra.

Grein um neyðarrannsóknir er óraunhæf. Þær eru ekki einfaldar né
skjótunnar.

Þjóðminjasafnið og stjórnarsýsluna þarf að aðgreina.

Þjóðminjasafnið ætti að fá fullt frelsi, eins og önnur höfuðsöfn.

Þjóðminjasafnið getur betur sinnt minjavörslu og rannsóknnum ef það losnar
við stjórnarsýsluvafstur.

Það þarf að skilja að minjapáttinn og safnapáttinn.

Óljóst hvað er hús og hvað er forngripur.

Ekki er samhæfður skilningur hvað eru þjóðminjar.

Starfsemi manna og stofnana stangast víða á.

Þjóðminjavörður, safnstjóri Þjóðminjasafns og þjóðminjaráð eiga öll að
marka stefnu og aðstoða byggðasöfnin.

Það er vanvirðing við alþingi og okkur að leggja frumvörpin fram eins og
þau eru, illa unnin með ógrynni af villum.

Það þarf að skilgreina betur þjóðminjavörð.

Minjaverðir ættu að vera starfsmenn sveitafélaganna.

Ekkert er fjallað um sérsöfn, td. Rafmagnsveitusafn, tækniminjasafn osfrv.

Af hverju er dottin út úr lögnum setningin: Í Reykjavík fer borgarminjavörður með minjavörslu.

Það vantar samtímasýn. Megináhersla er lögð á landbúnaðarsamfélag 19. aldar og kirkjugripi.

Bent var á að minjavarslan er þverfagleg vinna. Skv. lagafrumvarpinu mun þetta hvíla um of á einni vísindagrein, fornleifafræði.

Er það ekki í ósamræmi við stjórnsýslulög að þjóðminjavörður geti skipað minjaverði án þess

að auglýsa stöðurnar?

Getur það gengið að þjóðminjavörður skipi safnstjóra, sem er starfsmaður sveitarfélags til að vera minjavörður í vinnu hjá ríkinu?

X

Safnalögin

Ekki er tekið tillit til breyttra aðstæðna í minjavörslunni.

Skilgreining á hvað er safn er of þröng.

Skilgreining á hvað er safn þarf að vera skýrari.

Það er þversögn að safnaráði er annarsvegar ætlað að marka stefnuna í safnamálum en

jafnframt er tekið fram að ekki sé ætlast til að það hafi mikið hlutverk.

Ekkert er kveðið á um hvernig tengslum safnaráðs við söfnin verði háttað.

Spurt var: Safnstjóri - Þjóðminjavörður - Hver er hvað?

Bent var á að áður var skylt að skipa minjaverði, nú verður það heimilt.

Ern hús ekki menningarverðmæti? Húsakannanir virðast vera úti úr starfsemi minjasafnanna, það er vanvirðing við þá sem vinna að húsaveynd.

Samskipti ríkis og sveitafélaga eru í lausu lofti.

Hvergi er að sjá í frumvörpunum kostnaðarskiptingu milli ríkis og sveitafélaga.

Athygli var vakin á að kirkjur eru friðaðar en inni í þeim eru ófriðaðir gripir.

Óeðlilegt er að undanskilja náttúrufræðisafn.

Vantar að tekið sé fram í lögnum að söfn skulu ekki vera rekin í gróðaskyni.

Ekki er tekið á þeim vanda að flestar fornleifar eru eyðilagðar af bændum.

Það er enginn sem passar upp á að forngripir og minjar séu ekki skemmdar.

Þjóðminjaverði

eru ekki gefin nein úrræði.

Húsafriðunarlögin

Húsafriðun- vernd er tekin út úr minjavörslunni.

Gott að húsafriðun verður sjálfstæðari en áður.

Nú verður hægt að vernda heilu hverfin, svæðin, án þess að friða einstök hús.

Hvar mætast húsafriðun skv. húsafriðunarlögum og húsasafn

Þjóðminjasafnsins?

Það þarf að setja inn (leiðrétt) tengsl minjavörslunnar og húsafriðunar.

Vantar ákvæði um faglega þekkingu nefndarmanna.
Í húsafriðunarlögum er ekki gerður greinamunur á friðun og friðlýsingu.
Húsafriðun á samleið með minjavörslunni.

Útflutningur menningarminja

Ekkert er hægt að gera til að hindra flutning listaverka úr landi. Td. getur hver sem á 100 ára gamalt málverk eftir Þórarin B. Þorláksson selt það og flutt úr landi án þess að gera neinum nokkra grein fyrir því. Einhver hélt því fram að þetta væri ekki rétt.

Tillögur

Á fundinum komu fram þrjár tillögur, efnislega á þessa leið:

1. Að stjórninni yrði falið að koma á framfæri við Alþingi skoðunum félagsins á frumvörpunum, byggðum á þeim umræðum sem voru á fundinum.
2. Þrír tilteknir félagsmenn yrðu kosnir með stjórninni til að gera þennan útdrátt.
3. Þrír í viðbót yrðu kosnir til að hjálpa stjórninni og hinum fyrri þremur við að semja útdráttinn.

Fundarstjóri lagði til að tillögur 2 og 3 yrðu ekki teknar til greina og var það samþykkt.

Þá var tillaga númer 1 borin undir atkvæði og var hún samþykkt.

Þessi tóku til máls:

- Áslaug Sverrisdóttir
- Árni Björnsson
- Björn Pétursson
- Dagný Guðmundsdóttir
- Elsa Guðjónsson
- Gerður Róbertsdóttir
- Guðni Halldórsson
- Guðný Gerður Guðmundsdóttir
- Guðmundur Ólafsson

- Guðrún Harðardóttir
- Helgi M. Sigurðsson
- Júlíana Gottskálksdóttir
- Kristín Huld Sigurðardóttir
- Lilja Árnadóttir
- Magnús Skúlason
- Margrét Hallgrímsdóttir
- Nikulás Úlfar Mátsson
- Orri Vésteinsson
- Sigrún Ásta Jónsdóttir
- Þór Magnússon
- Þóra Kristjánsdóttir

Fleiri báru fram fyrirspurnir og gerðu stuttar athugaemdir.

Örn Erlendsson, fundarstjóri.